

ABDULRAZAK GURNA

PORED MORA

Prevela s engleskog:

Marija Pavićević



**Čarobna
knjiga**

Za Deniz

၁

Relikvije

1

Rekla je da će zvati kasnije i ponekad, kada to kaže, to stvarno i učini. Rejčel. Poslala mi je razglednicu zato što nemam telefon u stanu, ne želim da ga imam. Na razglednici je napisala da joj javim ako mi ne odgovara da dođe, ali nisam to učinio. Nemam potrebu da to uradim. Već je kasno, pa pretpostavljam neće ni doći, danas verovatno ne.

Doduše, vidim da je napisala danas posle šest. Možda je to samo bio jedan od onih gestova koji su potpuni tek kad se načine, da kaže da je mislila na mene, sigurno ubeđena da će za mene to biti velika uteha, što i jeste. Nije važno, samo ne želim da se pojavi u sitne sate i naruši njihovu bremenitu tišinu morem objašnjenja i kajanjem, brbljajući o planovima, čime bi mi samo oduzela preostale sate tame.

Neverovatno mi je koliko su mi ti sati tame postali dragoceni, koliko je noćna tišina postala zasićena mrmljanjem i šapatom, a do tada je bila zastrašujuće nema, toliko napeta od mučne bešumnosti koja je lebdela iznad reči. Kao da su se mojim dolaskom i novim početkom ovde jedna uska vrata zatvorila, a druga otvorila u neki ogroman hol. U tami gubim osećaj za prostor i u toj nigdini više osećam sebe i jasnije čujem preplitanje glasova, kao da se sve to dešava prvi put. Ponekad čujem muziku u daljini, sa nekog otvorenog prostora, koja do mene dopire kao prigušeni šapat. Željno iščekujem da padne noć svakog jalovog dana iako se užasavam tame i njenih bezbroj dvorana i vrludavih

senki. Ponekad mislim da mi je suđeno da živim u pometnji, među ruševinama uništenih domova.

Teško je potpuno tačno odrediti kako su stvari postale ovakve kakve su sada, pouzdano reći da je prvo bilo ovo i da je to dovelo do onoga ili nečeg drugog, i da je sad tako kako je. Trenuci mi klize kroz prste. Čak i dok ih se prisećam, čujem odjeke onoga što potiskujem, nečega što sam zaboravio da upamtim, zbog čega mi je onda mnogo teško da o tome pričam, a ne želim da to bude tako. Međutim, nešto se može reći i osećam potrebu da ovo ispričam, da opišem sitne napete situacije kojih sam bio svedok i učesnik, i čiji mi početak i kraj izmiču. Ne mislim da je to plemenit poriv. Hoću da kažem da ne znam veliku istinu koju žudim da prenesem niti moj život može poslužiti kao primer i dočarati vreme i uslove u kojima smo živeli. Mada sam živeo, živeo sam. Toliko je drugačije ovde da mi se čini kao da se jedan život završio i da sada živim jedan sasvim drugi. Zato bi možda trebalo da kažem da sam nekada negde drugde živeo neki drugi život, ali da je njemu sada došao kraj. Ipak, svestan sam da taj prethodni život pršti od snage i živi punim plućima i iza i ispred mene. Imam mnogo vremena na raspolaganju, a i ono raspolože mnome, prepušten sam mu na milost i nemilost, pa ne bi bilo loše da ostavim dobar utisak. Pre ili kasnije moramo da se pobrinemo za to.

Živim u jednom gradiću pored mora, kao što sam živeo čitavog života, samo što je to uglavnom bilo pored toplog, zelenog okeana daleko odavde. Sada živim poluživot stranca, letimično pogledam unutrašnjost tuđih domova na televizijskom ekranu i pokušavam da pogodim kakve neprestane muke muče ljude koje srećem dok šetam. Nemam nikakav nagoveštaj o njihovim nedaćama premda pažljivo posmatram i uspem nešto da primetim, ali, nažalost, malo mogu da zaključim na osnovu onoga što vidim. Nije da

su oni tajanstveni, nego me njihova čudnovatost razoružava. Nimalo ne razumem zašto svaki njihov i najobičniji postupak izgleda kao velika borba. Izgledaju zamišljeno i odsutno i zveraju očima unaokolo dok se bore sa svojim nemirima, meni potpuno neshvatljivim. Možda preuveličavam, a možda prosto ne mogu da se oprem utisku da se drastično razlikujem od njih, ne mogu da se oprem dramatičnosti kontrasta koji predstavljamo. Možda se oni samo previše upinju da se zaštite od hladnog vetra koji duva sa tamnog okeana, a ja se previše trudim da nađem smisao u tome što vidim. Nije lako, posle svih ovih godina, naučiti da ne vidiš, naučiti na diskretnost kada je u pitanju smisao onoga što misliš da vidiš. Opčinjavaju me njihova lica. Podsmevaju mi se. Bar ja tako mislim.

Ulice me čine napetim i nervoznim, a ponekad čak i kad sam u stanu, iako su vrata zaključana, ne mogu da spavam niti da sedim opušteno zbog šuštanja i sašaptavanja koja komešaju vazduh ovde dole. Vazduh tamo gore uvek je uskomešan zato što tamo žive Bog i njegovi anđeli, gde bistre visoku politiku i isteruju izdaju i pobunu na čistac. Kod njih nisu dobrodošli oni koji uzgred nešto načuju, kao ni potkazivači, niti oni koji gledaju samo svoje interese, i oni su ti koji upravljaju sudbinom univerzuma od koje se čelo izbora, a kosa posedi. S vremena na vreme, predostrožnosti radi, anđeli pošalju pljusak koji nagriza poput rđe da spreče zlobnike koji prisluškuju uz pretnju zadobijanjem izobiljujućih rana. Srednji sloj vazduha je borilačka arena, u kojoj se službenici, ifriti¹ iz predvorja, rečiti džini² i mlitave zmije uvijaju, preteće zamahuju krilima i pene od gneva boreći se za savete svojih nadređenih. Beng-beng, jesi li čuo šta je rekao? Šta to znači? U tmimi nižeg sloja vazduha pronaći ćete neotrovne

¹ Čudovišta (ar.). (Prim. prev.)

² Inteligentan duh nižeg reda od anđela, koji može da poprimi ljudski ili životinjski oblik i da zaposedne čoveka. (Prim. prev.)

Ljude pred penzijom i zanesenjake koji će poverovati u bilo šta i prikloniti se bilo čemu, lakoverne gomile bez duha koje zakrčuju i zagađuju sve skućenije prostore gde se okupljaju, i upravo tu ćete pronaći mene. Nigde drugde mi ne prija toliko kao tamo. Možda bi trebalo da kažem da mi nigde drugde nije toliko *prijalo* kao tamo. Tamo biste me našli dok sam bio u cvetu mladosti i naponu snage, jer otkad sam došao ovamo, ne mogu da odagnam bojazan i uznemirenost koje osećam u slojevima vazduha i na uskim ulicama ovog grada. Doduše, ne svuda. Mislim, ne osećam tu uznemirenost svuda i sve vreme. U salonima nameštaja je ujutru tiho i nema gužve, pa prošetam po njima donekle stalozhen i jedino me remete veštačka vlakna koja lebde u vazduhu i lepe mi se za sluzokožu nozdrva i bronhije, i koje me na kraju oteraju odatle na neko vreme.

Salone nameštaja pronalazio sam slučajno, tih prvih dana kako su me preselili ovamo, premda me je nameštaj uvek zanimao. U najmanju ruku, on nam dodaje na težini i drži nas na zemlji, sprečavajući nas da se veremo po drveću i zavijamo nagi kad nas preplavi užas pred beskorisnošću sopstvenih života. Sprečava nas da besciljno lutamo bespućima i divljinom, da snujemo o proždiranju pripadnika svoje vrste po šumskim proplancima i pećinama sa čijih tavanica kaplje voda. Govorim u svoje ime iako pretpostavljam da ovim svojim banalnim mudrijašenjem obuhvatam i one koji ne govore. Uglavnom, ovaj stan su mi našli ljudi zaduženi za zbrinjavanje izbeglica i doveli me ovde iz smeštaja u kome sam boravio, iz Silijinog pansiona. Putovanje odatle je bilo kratko, ali puno oštarih krivina i skretanja kroz kratke ulice sa nizovima sličnih kuća. Zbog toga sam se osećao kao da su me odveli u neko skrovište. Ako se izuzme to što su ulice toliko tihe i prave, mogao bi to biti deo onog drugog grada u kome sam nekada živeo. Ne, ne bi mogao biti. Ovde je previše čisto, svetlo i otvoreno. Previše

tiho. Ulice su preširoke, bandere postavljene u previše pravilnim razmacima, ivičnjaci još uvek celi, sve radi. Nije da je taj grad u kome sam nekada živeo prljav i mračan, ali tamo ulice krivudaju vraćajući se na svoj početak i naglo skreću prema kužnim ruinama uzavrelih intimnosti. Ne, ovo ne može biti deo tog grada, ali ima neke sličnosti zato što sam se zbog njega osećao opkoljeno i pod prismotrom. I tako, čim su me ostavili, izašao sam da utvrdim gde sam i da li mogu da pronađem more. Tako sam pronašao deo predgrađa sa salonima nameštaja, odmah tu iza ugla, ukupno šest salona, velikih kao skladišta i raspoređenih u obliku kvadrata, sa obeleženim parking-mestima. Taj deo se zove Midl Skver Park. Tamo je ujutru uglavnom tiho i pusto, pa šetam između kreveta i troseda dok me ona sitna vlakna ne oteraju. Svakog dana ulazim u drugi salon i posle prvog ili drugog puta prodavci više ne uspostavljaju kontakt očima. Lutam između troseda i trpezarijskih stolova, kreveta i komoda, posedim na nekom komadu nekoliko sekundi da isprobam mehanizme, pogledam cenu, uporedim ovaj materijal sa onim. Suvišno je reći da su pojedini komadi ružni i sa previše ukrasa dok su neki prefinjeni i kvalitetno izrađeni, i u tim skladištima na neko vreme osetim izvesno zadovoljstvo i mogućnost samilosti i razrešenja grehova.

Ja sam izbeglica, azilant. Ovo nisu jednostavne reči, iako je čovek navikao da tako zvuče kad ih čuje. Stigao sam na aerodrom „Getvik“ 23. novembra prošle godine, kasno po podne. To je jedan od najvažnijih trenutaka u našim životima, kada smo ostavili sve ono što nam je poznato i stigli na nepoznata odredišta, ponevši ponešto istumbanog prtljaga i potiskujući tajne i zbrkane želje. Neki su, kao i ja, prvi put putovali avionom i prvi put došli na jedno tako veličanstveno mesto kao što je aerodrom, premda sam

putovao i morem i kopnom, i u mašti. Hodao sam polako kroz neke puste i gluve tunele obasjane hladnom svetlošću, mada, dok se sada prisećam toga, znam da sam prošao pored sedišta i velikih zastakljenih prozora, pored znakova i putokaza. Tuneli, tama koja struji napolju neumorno šibajući kišom, a unutra svetlost koja me je privukla da uđem. Ono što znamo neprekidno nas vuče ka našem neznanju, čini da svet posmatramo kao da još uvek čučimo u onoj plitkoj, mlakoj bari za koju znamo još iz košmara iz detinjstva. Hodao sam polako, iznenadivši se što me na svakom teskobnom skretanju čeka nova smernica da me uputi kuda da idem. Hodao sam polako da ne propustim neko skretanje ili da ne protumačim pogrešno neki putokaz, da ne privučem prerano pažnju uznemirenošću ako se zbunim. Odveli su me do šaltera za pasoše. „Pasoš“, rekao je čovek sa druge strane stakla pošto sam predugo stajao, čekajući da me pronađu, da me uhapsu. Izgledao je strogo iako je ravnodušnost u njegovim očima imala za cilj da ništa ne oda. Rečeno mi je da ne progovaram, da se pretvaram da ne znam ni reč engleskog. Nisam bio siguran zašto, ali znao sam da ću raditi kako mi je rečeno zato što je taj savet zvučao nekako lukavo, kao trik za nemoćne da se snađu. Pitaće te kako se zoveš i kako ti se zove otac, i čime se baviš u životu: samo ćuti. Kada je drugi put izgovorio *pasos*, predao sam ga ustuknuvši, jer sam očekivao da će me zasuti psovka i pretnjama. Navikao sam da me službenici streljaju pogledom i da sikću na mene za najmanju sitnicu, da se igraju sa mnom i ponižavaju me iz čistog hira jer im se, eto, može pošto su autoritet na visokom položaju. Zato sam očekivao da će hamal³ iz imigracionog odeljenja iza svoje male pozornice primetiti nešto, da će zarežati ili zavrteći glavom, da će polako podići pogled i zagledati se u mene samouvereno, onako kako srećnici gledaju one koji ih mole. Međutim, odvojio je

³ Službenik, činovnik (tur.). (Prim. prev.)

pogled od papira koje je prelistavao u mojoj lažnoj dokumentaciji sa prigušenom radošću u očima, kao ribar koji je upravo osetio da se struna zategla. Nema ulazne vize. Zatim je podigao telefonsku slušalicu i nekoliko trenutaka pričao nešto. Uz sada već širok osmeh, zamolio me je da sačekam sa strane.

Stajao sam oborenog pogleda, pa nisam video kako prilazi čovek koji me je odveo na razgovor. Pozvao me je po imenu i osmehnuo se kad sam podigao pogled. Bio je to onaj prijateljski osmeh koji svuda na svetu umirujuće govori: Hajde, dođi da rešimo ovaj problemčić. Dok je žustro koračao ispred mene, primetio sam da je gojazan i da ne izgleda zdravo, i dok smo stigli u sobu za informativne razgovore, već se zadihao i povukao košulju da ga ne steže. Seo je na stolicu i odmah se promeškoltio od nelagode, pa sam ga zamislio kao nekog ko se znoji zarobljen u telu koje ne voli. Uplašio sam se da mi zbog svog neraspoloženja neće biti naklonjen, ali opet mi se nasmešio i bio je ljubazan i učitiv. Nalazili smo se u maloj sobi bez prozora sa tvrdom podnom podlogom, klupom duž zida i stolom između nas. Bila je osvetljena jakim fluorescentnim neonkama, zbog čega sam imao utisak da se zidovi boje kalaja približavaju i obrušavaju na mene dok sam ih posmatrao krajičkom oka. Rekao mi je da se zove Kevin Edelman i pokazao značku koju je nosio na sakou. Nek ti Bog da zdravlja, Kevine Edelmane. Ponovo se nasmešio, često se smešio, možda zato što je primetio koliko sam napet iako sam se upinjao iz petnih žila da se to ne vidi, pa je poželeo da me umiri ili je možda bilo neizbežno u njegovom poslu da uživa u nelagodnosti onih koji dođu kod njega. Pred njim je ležala beležnica sa žutim listovima i nešto je pisao u njoj trenutak-dva, verovatno moje ime iz lažnog pasoša, pre nego što mi se obratio.

„Mogu li da pogledam vašu kartu, molim vas?“

Kartu, ah, da.

„Vidim da imate prtljag“, rekao je pokazavši. „Vašu identifikacionu oznaku za prtljag, molim.“

Pravio sam se lud. Reč *karta* možeš da razumeš i kad ne znaš engleski, ali *identifikaciona oznaka za prtljag* je već nešto složeno i podrazumeva viši nivo znanja.

„Tražiću da vam podignu prtljag“, rekao je ostavivši kartu pored svoje beležnice. Zatim se ponovo osmehnuo i time prekinuo samog sebe da ne bi više govorio o tome. Izduženo lice, pomalo mesnato na slepoočnicama, naročito kad se smeje.

Možda se samo smešio iščekujući onu mešavinu uživanja u preturanju po mojim stvarima i uverenosti da će na osnovu onoga što tamo bude video saznati ono što treba da zna, uz moju pomoć ili bez nje. Pretpostavljam da će biti izvesnog užitka u tom pregledanju, kao kad pogledaš sobu pre nego što će u njoj biti izvršen pretres, pre nego što se njena suštinska običnost pretvori u neobičan prizor. Pretpostavljam da će biti užitka i u stručnom i zagarantovanom razbijanju tajnih šifara koje otkrivaju ono što ljudi nastoje da sakriju, u hermeneutici prtljaga koja je kao praćenje arheološkog traga ili praćenje puteva na pomorskim kartama. Čutao sam uskladivši ritam disanja sa njegovim da bih osetio kad se iznervira. Zašto želite da uđete u Ujedinjeno Kraljevstvo? Jeste li turista? Na odmoru? Imate li neki novčani fond? Imate li ikakvog novca, gospodine? Putničke čekove? Sterlinge? Dolare? Poznajete li nekog ko bi mogao da vam bude jamac? Imate li bilo kakvu kontakt adresu? Da li postoji neko kod koga planirate da se smestite tokom boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu? E, kakvo sranje, glupog li sranja. Imate li rodbinu u Britaniji? Govorite li engleski, gospodine? Bojim se da vam dokumenti nisu u redu, gospodine, i moraću da odbijem vašu molbu da uđete u ovu zemlju. Sem ako mi ne kažete nešto više o situaciji u kojoj se nalazite. Imate li ikakvu dokumentaciju koja

bi mogla da mi pomogne da shvatim vašu situaciju? Neke papire? Imate li ikakve papire?

Izašao je iz prostorije, a ja sam ostao da sedim mirno i staloženo, potisnuvši uzdah olakšanja i brojeći unazad od 145, dokle sam stigao dok mi se obraćao. Uzdržao sam se od poriva da se nagnem da pogledam u njegovu beležnicu, za slučaj da je prozreo da ćutim jer se pravim lud, ali slutio sam da neko pilji u mene kroz ključaonicu, samo čekajući takav neki sumnjivi pokret. Mora da sam to pomislio zbog dramatičnosti tog trenutka. Kao da je ikoga bilo briga da li čačkam nos ili krijem dijamante u crevima. Pre ili kasnije će saznati sve što ih zanima. Imaju tehnologiju za sve to. Upozorili su me. A njihovi zaposleni su prošli skupo plaćenu obuku da prozru laži ljudi poput mene, a pored toga imaju veliko iskustvo jer se često susreću s tim. Zato sam sedeo mirno i brojao u sebi, povremeno zatvarajući oči da ih navedem da pomisle da sam uznemiren, zamišljen i kao da se donekle mirim sa sudbinom. Radi sa mnom šta god ti je volja, o Kevine.

Vratio se sa zelenom platnom torbicom koju sam poneo kao prtljag i stavio je na klupu. „Možete li, molim vas, da je otvorite?“, rekao je. Trudio sam se da izgleda kao da sam uznemiren i da ga ne razumem, bar sam se nadao da ostavljam takav utisak, i čekao da mi bolje objasni. Prostrelio me je pogledom i pokazao prema torbi, pa sam uz osmeh olakšanja i razumevanja klimnuo glavom i ustao da odšniram torbu. Vadio je jedno po jedno, spuštajući svaki predmet pažljivo na klupu kao da odlaže neku skupocenu tananu tkaninu: dve košulje, jednu plavu, drugu žutu, obe izbledele, tri bele majice s kratkim rukavima, par braon pantalona, tri para donjeg veša, dva para čarapa, jedan kanzu⁴, dva sarunija⁵, jedan

⁴ Bela ili žućkasta tunika koja seže do članaka ili do poda i koju nose muškarci u oblasti afričkih velikih jezera (svahili). (Prim. prev.)

⁵ Sarong, tkanina koje se omota oko tela i pričvrsti ispod pazuha ili oko struka (ind.). (Prim. prev.)

peškir i jednu drvenu kutijicu. Uzdahnuo je kada je došao do poslednjeg predmeta i počeo radoznalo da ga okreće, a onda ga je onjušio. „Mahagoni?“, upitao je. Nisam odgovorio, naravno, na trenutak se razneživši zbog sitnih uspomena na prethodni život rasprostrtih po klupi u toj zagušljivoj prostoriji. Nije moj život bio rasprostrt tamo, samo ono što sam odabrao kao podsetnik za priču koju ću, nadam se, ispričati. Kevin Edelman je otvorio kutijicu i iznenađeno se trgnuo videvši šta je unutra. Možda je očekivao nakit ili nešto skupoceno. Drogu. „Šta je ovo?“, upitao je, a zatim pažljivo onjušio otvorenu kutijicu. Nije bilo potrebe da pita jer je tu malu prostoriju ispunio opojan miris čim je otvorio drveni kovčežić. „Tamjan“, rekao je. „Jeste, zar ne?“ Zatvorio je kutijicu i spustio je na klupu dok su mu umorne oči zasijale od uzbuđenja. Zanimljiv plen sa nekog bazara jakih mirisa. Rekao mi je da sednem i ja sam poslušao i sačekao dok se vratio do klupe sa beležnicom i po stavkama uneo sve prljave predmete koje je tamo poređao.

Kada se vratio za sto, nastavio je da beleži još koji trenutak, ispisavši dve-tri stranice, i potom odložio olovku i zavalio se, malo se trgnuvši jer mu se naslon stolice zario u umorne plećke. Izgledao je samozadovoljno, skoro veselo. Video sam da se sprema da izrekne presudu i nisam mogao da potisnem nalet panike i utučenosti. „Gospodine Šabane, ne znam ko ste niti iz kojih ste razloga došli ovde, kao ni da li ste u dugovima i tome slično. Zato mi je žao zbog ovoga što ću sada morati da uradim, ali bojim se da ću morati da odbijem vaš zahtev za ulazak na teritoriju Ujedinjenog Kraljevstva. Nemate važeću ulaznu vizu, nemate nikakav novčani fond i nemate nikoga ko bi garantovao za vas. Pretpostavljam da ne razumete šta vam govorim, ali ovo moram da vam kažem pre nego što vam pečatiram pasoš. Kad vam stavim pečat u pasoš da vam je ulazak odbijen, to znači da ćete sledeći

put kada pokušate da uđete na teritoriju Ujedinjenog Kraljevstva automatski biti vraćeni sem ako ne budete imali ispravne papire, naravno. Jeste li razumeli ovo što sam vam rekao? Ne, ne bih rekao. Žao mi je zbog ovoga, ali ipak moramo da ispoštujemo ove formalnosti. Pokušaćemo da nađemo nekoga ko govori vaš jezik da bi kasnije sve mogao da vam objasni. U međuvremenu, sledećim slobodnim letom vraćamo vas na mesto odakle ste pošli i avio-kompanijom kojom ste doputovali.“ Rekavši to, prelistao je moj pasoš tražeći praznu stranu i onda uzeo mali pečat koji je stavio na sto kad se malopre vratio.

„Izbeglica“, rekao sam. „Azil.“

Podigao je pogled, a ja sam svoj oborio. Iz očiju mu je izbijao bes. „Dakle, ipak govorite engleski“, rekao je. „Gospodine Šabane, vi mene, izgleda, malo zavitlavate.“

„Izbeglica“, ponovio sam. „Azil.“ Brzo sam ga pogledao kad sam ovo rekao i spremao sam se da to izgovorim i treći put, ali Kevin Edelman me je prekinuo. Lice mu je poprimilo stroži izraz i ritam disanja mu se promenio, pa je postalo teže uskladiti se s njim. Dva puta je duboko uzdahnuo upinjući se iz petnih žila da se smiri premda se videlo da bi najradije iskalio bes i postarao se da se pod otvori i da me mračni bezdan proguta. Znam, i sâm sam to poželeo mnogo puta u svom prethodnom životu.

„Gospodine Šabane, govorite li engleski?“, upitao je, a glas mu je postao blaži, ali ovog puta izveštačeno i slatkorečivije, sada zvanično ljubazno, službenije. Možda govorim, a možda i ne. Ponovo sam uhvatio njegov ritam disanja.

„Izbeglica“, rekao sam pokazujući u svoje grudi. „Azil.“

Široko mi se nasmešio kao da ja ispitujem njega, dobro me odmerio, pa sam ovog puta i ja njega, uzvrativši mu osmehom. Umorno je uzdahnuo i polako zavrteo glavom zakikotavši se, možda zbog mog osmeha koji je odavao da ništa ne razumem.

Zbog njegovog ponašanja osećao sam se kao zamoran i glup zatvorenik koji mu je dodeljen da ga ispita, koji ga je samo trenutno izveo iz takta nekom beznačajnom igrom reči. Podsetio sam sebe, bespotrebno, da budem spreman na iznenadni napad. Bespotrebno zato što je on imao mnogo opcija, a ja samo jednu: da se potrudim da se Kevin Edelman ne razbesni toliko da mu na pamet ne padne nešto brutalno. Sigurno sam se zbog skučenosti one prostorije i lažne učtivosti kojom mi se obraćao osećao kao zarobljenik premda smo obojica bili svesni da ja pokušavam da uđem dok se on trudi da me u tome spreči. Umorno je prelistavao moj pasoš, pa sam opet imao utisak da sam mu na smetnji i da ga zamaram, da nepotrebno pravim probleme i neprilike razumnim ljudima. Zatim me je ponovo ostavio u toj prostoriji otišavši da se konsultuje i da obavi proveru.

Znao sam da će otkriti da je britanska vlada odlučila, iz razloga koji mi čak ni sada nisu potpuno jasni, da ljudi koji dolaze odakle i ja imaju pravo na azil ako tvrde da im je život ugrožen. Britanci su hteli da prikažu međunarodnoj javnosti da našu vladu smatraju opasnom po stanovnike naše sopstvene države, što i oni i svi ostali odavno znaju. Međutim, vremena su se promenila i sada svaki naduvenko među članovima *međunarodne zajednice* mora da pokaže da više neće da trpi gluposti buntovnog ološa koji većito pravi nered, od koga vrve te puste savane. Što je dosta, dosta je. Šta je naša vlada učinila što je gore od zala koja je činila ranije? Namestila je izbore, lažirala cifre *međunarodnim posmatračima* pred nosom, dok je pre toga samo bila nalogodavac silovanja i ubistava, trpajući usput ljude u zatvor i na svaki način degradirajući svoje stanovništvo. Zbog tog nasilničkog ponašanja britanska vlada je počela da odobrava azil svakome ko bi tvrdio da mu je život ugrožen. Bio je to jeftin način da se pokaže oštro neslaganje, a i nije nas bilo mnogo, budući da je to maleno ostrvo

na kome žive relativno siromašni ljudi, od kojih tek nekolicina može da prikupi novac za avionsku kartu. Nekoliko desetina mladih ljudi uspelo je da kupi kartu nateravši roditelje i rođake da se odreknu tajne ušteđevine ili da se pozajme, i čim bi stigli u London, odmah bi im odobrili ulazak kao azilantima koji strahuju za svoj život. I ja sam se plašio za svoj život, strahovao sam godinama, ali moj strah je tek nedavno poprimio razmere krize. Ali kad sam čuo da su tu omladinu pustili da uđe, odlučio sam da i sam krenem na put.

Zato sam znao da će se Kevin Edelman vratiti za nekoliko minuta sa drugim pečatom u ruci i da će me posle toga odvesti u pritvor ili nekakav smeštaj. Sem ako se britanska vlada nije predomislila tokom mog leta, ako nije odlučila da stavi tačku na tu lakrdiju jer traje predugo. Ali nije, zato što se Kevin Edelman vratio nekoliko minuta kasnije sa prezriviim smeškom, kao da mu je to zabavno, ali i izrazom poraženosti na licu. Uvideo sam da me ipak neće strpati u avion i vratiti tamo odakle sam došao, na to drugo mesto gde se potlačeni bore da prežive. I laknulo mi je zbog toga.

„Gospodine Šabane, zašto želite da radite ovo, u tim godinama?“ , rekao je i seo nezgrapno, tužnog i zabrinutog izraza lica, a potom se zavalio na naslon stolice i polako razmrdao ramena. „Koliko vam je život zaista ugrožen? Shvatate li šta radite? Ko god vas je ubedio u ovo čini vam medveđu uslugu, verujte mi. Čak i ne govorite engleski, a verovatno nikad i nećete. Stari ljudi vrlo retko nauče novi jezik. Jeste li znali to? Možda će proći nekoliko godina dok ne sredite papire za vizu, a i tad mogu da vas vrata. Niko neće hteti da vas zaposli. Bićete usamljeni, očajni i siromašni, a kada se razbolite, nećete imati nikoga da se brine o vama. Zašto niste ostali u svojoj zemlji, gde biste mogli da starite na miru, dostojanstveno? Ovo je igra za mlade, taj azilantski status, zato

što se u suštini sve svodi na traženje posla i boljeg života u Evropi i tako toga, zar ne? U tome nema ničeg moralnog, sve je to čista pohlepa. Nije u pitanju životna ugroženost i traganje da se bude na sigurnom, sve je čista pohlepa. Gospodine Šabane, trebalo je bolje da razmislite pre nego što ste se upustili u ovo, s obzirom na svoje godine.“

A u kojim to godinama ne treba da se plašiš za svoj život? Ili da ne želiš da živiš bez straha? Otkud on zna da li je moj život manje ugrožen od života onih mladića koje su pustili? I zašto je nemoralno želiti da živiš bolje i bezbednije? Zašto je to pohlepa i igra isključivo za mlade? Ipak, ganula me je njegova zabrinutost i poželeo sam da prekinem svoje ćutanje i kažem mu da ne brine. Nisam ja od juče, znam kako da se brinem o sebi. Molim vas, lupite pečat u taj pasoš, dobri gospodine, i pošaljite me u neki bezbedan pritvor. Oborio sam pogled za slučaj da moja obazrivost ne otkrije da ga razumem.

„Gospodine Šabane, pogledajte se i pogledajte stvari koje ste poneli“, rekao je, vidno uzrujan, ispruživši ruku prema mom ovozemaljskom imetku. „Ovo je sve što ćete imati ako ostanete ovde. Šta tražite ovde? Da vam kažem nešto. Moji roditelji su bili izbeglice, iz Rumunije. Pričao bih vam opširnije o tome da imamo više vremena, ali ono što hoću da kažem jeste da znam kako je to kad odete iz rodne zemlje i počnete da živite negde drugde. Znam koliko je teško kad si stranac i siromašan, jer su sve to morali da prođu kad su došli ovamo, i znam kolika je cena svega toga. Ali moji roditelji su Evropljani, oni imaju pravo, kao deo porodice. Gospodine Šabane, pogledajte se. Žao mi je što moram ovo da vam kažem jer me nećete razumeti, a i te kako bih voleo da me razumete. Ljudi kao što ste vi nagrću ovamo i ne pomišljajući na to koliku štetu prave. Vi ovde ne pripadate, ne vrednujete ono što mi vrednujemo, niste plaćali te vrednosti generacijama, vi ste

ovde nepoželjni. Otežaćemo vam život, nateraćemo vas da trpите пониženja kao građani drugog reda, možda ćemo biti čak i nasilni prema vama. Gospodine Šabane, zašto želite da prolazite kroz sve to?“

Da se to čvrsto, prečvrsto meso stopi, u rosu skopni, rastvori se.⁶ Bilo je lako da uskladim disanje sa njegovim dok je govorio, sve do samog kraja, zato što mu je glas sve vreme bio miran i tih, kao da samo čita neke zakonske propise. Edelman, je li to nemačko prezime? Ili jevrejsko? Ili je možda izmišljeno? U rosu, kosu, nogu bosu. Uglavnom, to je ime jednog vlasnika Evrope, koji zna njene vrednosti i plaća ih generacijama. Ali ceo svet je već platio za evropske vrednosti, iako je uglavnom samo plaćao i plaćao, nikako ne dobijajući priliku da malo i uživa u njima. Zamislite da sam jedan od onih predmeta koje je Evropa odnela sa sobom. Pozeleo sam da kažem nešto slično tome, ali nisam, naravno. Ja sam azilant, prvi put sam u Evropi, prvi put na aerodromu, premda nisam prvi put na informativnom razgovoru. Znao sam šta znači tišina, koliko su reči opasne. Zato sam to samo pomislio. Sećate li se onog beskrajnog kataloga predmeta koji su odneti u Evropu zato što su previše krhki i lomljivi da bi ostali u nespretnim i nemarnim rukama starosedelaca? I ja sam krhak i dragocen, prava relikvija, previše osetljiv da bih ostao u rukama starosedelaca, zato je bolje da sada uzmete i mene na čuvanje. Šalim se, šalim se.

Što se tiče statusa građanina drugog reda i nasilja, moraću da rizikujem – premda nema mnogo mesta gde možeš da izbegneš ovo prvo, dok bi drugo moglo da te zaskoči niotkuda. Što se tiče toga da li će imati ko da se brine o meni kada ostarim i osiromašim, bolje da se ne oslanjam na to kao na neku utehu. O

⁶ *Hamlet*, Vilijam Šekspir, I čin, 2. scena, prevod Živojin Simić i Sima Pandurović. (Prim. prev.)

Kevine, neka lađa tvog života uvek plovi u dobrom pravcu i nek se nikad ne zadesiš na otvorenom kad pada grād. Imaj strpljenja sa ovim čovekom koji te moli. Budi ljubazan i drmni taj pečat u moj lažni pasoš i dopusti mi da omirišem evropske vrednosti koje se neguju generacijama, alhamdulillah⁷. Moram ubrzo da ispraznim bešiku. Ovo poslednje se nisam čak usudio ni da izgovorim premda je u to vreme bilo tačno. Ćutanje ti nametne neočekivane nelagodnosti.

Nastavio da je priča, da se mršti i vrti glavom, ali prestao sam da ga slušam. S vremenom sam naučio to da radim, da se malo odmorim od zaglušujućih laži koje sam morao da slušam u prethodnom životu. Zato sam samo nemo piljio u svoj pasoš podsetivši Kevina Edelmana da se ovaj pred njim izvukao, pa bi mogao da okonča tu farsu i upiše tamo šta treba. Odjednom je zastao, iznerviravši se zbog svoje plemenite namere da me ubedi da se vratim sledećim letom i prepustim Evropu njenim zakonitim posednicima, i počeo žustro da pečatira moj pasoš onim drugim pečatom, onim kojim treba, držeći ga među prstima. Potom se setio nečeg i zbog toga se nasmešio. Vratio se do moje torbe i izvadio kutijicu. Otvorio ju je kao i maločas i pomirisao. „Šta je ovo?“, upitao je namršteno, strože naglasivši reči. „Šta je ovo, gospodine Šabane? Je li ovo tamjan?“ Ispružio je kutijicu prema meni, a zatim je duboko udahnuo i ponovo mi je pružio. „Šta je to?“, pitao je smirenije. „Poznat mi je ovaj miris. Neka vrsta tamjana, zar ne?“

o

⁷ Hvaljen Gospod (ar.). (Prim. prev.)